

С. Щегель, кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу економічного зростання та структурних змін в економіці, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

«Перспективи науково-технологічного розвитку України в контексті Угоди про асоціацію з ЄС

В сучасних умовах, особливо з огляду на євроінтеграційні процеси, у переліку найактуальніших проблем національної економіки продовжує залишатися низький технологічний рівень виробництва. Починаючи з 1991 р. відбувалося стрімке зниження обсягів фінансування науково-технічної сфери. У свою чергу, фінансове забезпечення вітчизняної наукової сфери на такому низькому рівні обумовлює подальше посилення технологічного відставання української економіки від провідних економік світу. Проте в деяких сегментах Україна й досі залишається конкурентоспроможною.

В Угоді про асоціацію задекларовано спільні цінності, що «Україна, як європейська країна, поділяє з державами-членами Європейського Союзу і налаштована підтримувати ці цінності». Зокрема це стосується досліджень та інновацій. Оскільки, як зазначено в Угоді, зміцнення наукового потенціалу дозволить вирішувати національні та глобальні виклики. А прогрес в набутті наукових та технологічних знань є важливим для забезпечення сталого економічного розвитку.

В даному контексті цікаво подивитися на ступінь відповідності розвитку вітчизняних технологій європейським та глобальним тенденціям, оскільки від цього залежить місце країни у геоeкономічному та геополітичному просторі.

Перше актуальне питання: в яких напрямках науки та технологій буде розвиватися людство у найближчі 5–7 років, і яких обсягів може сягнути ринок наукоємної продукції? Зведені дані аналітичних агенцій та експертів свідчать, що обсяг світового ринку наукоємної продукції становить 2300 млрд дол. США. За підсумковими даними першої половини 2015 р. він становив 1,1 трлн дол. Частка України на цьому ринку менше одного відсотка. Такий низький показник обумовлений, насамперед, структурною незбалансованістю та технологічною багатоукладністю української економіки.

Стосовно секторального розподілу, за даними The Boston Consulting Group (BCG), звіт [The Most Innovative Companies 2014: Breaking Through is Hard to Do](#): лідерами знову є представники галузі високих технологій та телекомунікацій.

Довгострокові та поточні конкурентні переваги залишаються першорядними цілями інвестицій в інновації, і не менше трьох чвертей опитаних зосереджені на цих завданнях. Приблизно половина всіх учасників опитування заявила, що інновації в сфері нових продуктів і технологічних платформ матимуть найбільший вплив на їх галузі в найближчі три-п'ять років.

Очікувано, що найбільше в рейтингу інноваційних компаній представників сфери ІТ – близько половини. Самі відстаючі галузі – енергетика, медицина і

транспорт. В топ-50 потрапили лише дві компанії з цих трьох індустрій. Також в аутсайдерах індустрія розваг і медіа бізнес.

Загалом найбільш інноваційні компанії представлено в таких сферах:

- Автомобілебудування
- Споживчі товари та роздрібна торгівля
- Енергетика
- Фінансові послуги
- Охорона здоров'я
- Промислова продукція
- Засоби масової інформації та розваги
- Технологія і телекомунікації
- Транспорт і туризм

Прогноз MIT Technology Review. [Массачусетський технологічний інститут щорічно складає рейтинг найбільш інноваційних компаній.](#) За секторальним розподілом найбільш інноваційними галузями у 2014 р. є:

- Енергетика
- Біотехнології
- Інформаційні та комунікаційні технології
- Інтернет та цифрові медіа
- Транспорт

Перелічені галузі входять до переліку найбільш інноваційних протягом останнього десятиліття з незначними змінами (наприклад, у попередніх роках замість біотехнологій була біомедицина, також виділяли матеріалознавство).

[Також МТІ виділив 10 проривних технологій на найближчі роки:](#)

- Сільськогосподарські дрони
- Ультраприватні смартфони
- Картографування мозку
- Нейроморфічні чипи
- Редагування геному
- Мікромасштабний 3-D друк
- Мобільна колаборація
- Технології віртуальної реальності
- Робототехніка
- Альтернативна енергетика (енергія вітру та сонця)

Підсумовуючи наведені дані, можна визначити коло передових технологій у міжнародному науковому просторі, які відіграватимуть ключову роль в інноваційному розвитку принаймні у найближчі п'ять років. Саме за лідерство у сфері високоефективних промислових технологій конкуруватимуть країни. Адже комерціалізація результатів наукових досліджень у таких галузях передових технологій як інформаційні, космічні, промислові технології,

біотехнології, нанотехнології, розробка нових речовин, обумовлюватиме конкурентні позиції національних економік на глобальному ринку.

Друге актуальне питання: в яких напрямках науки та технологій буде розвиватися Україна у найближчий період?

Що стосується технологічного розвитку вітчизняної економіки, то українським урядом виділено такі стратегічні напрями:

1. Енергетика та енергоефективність.
2. Високотехнологічне сільське господарство та харчова промисловість.
3. Телекомунікації та ІТ сектор.
4. ВПК.
5. Раціональне природокористування.

Виходячи з наявного наукового та промислового потенціалу, у найближчі п'ять років в Україні можливості розвитку мають такі технологічні напрями:

1. Енергозберігаючі технології, альтернативна енергетика.
2. Агротехнології.
3. Технології національної безпеки (ВПК, зброя).
4. Авіаційні та космічні технології.
5. Фармакологія та медичні прилади.
6. Біотехнології.
7. Інформаційні та телекомунікаційні технології.

Третє актуальне питання: які прогнози і чого очікувати від вітчизняної економіки?

За експертними прогнозами, у найближчі два роки слід очікувати скорочення темпів приросту експорту високотехнологічних товарів, хоча у вартісних показниках експорт збільшиться (в середньому частка високотехнологічних товарів у загальному експорті коливається в межах 2–4 %). Основний прогноз – частка високотехнологічної групи товарів протягом наступних 2–3 років скорочуватиметься через темпи зростання поставок «невисокотехнологічних» товарів на світовий ринок. За умови реалізації проголошених новим урядом реформ, їхній ефект може проявитися у 2017–2018 рр. у вигляді висхідної динаміки експорту високотехнологічних товарів українського виробництва.

Головним викликом для вітчизняного високотехнологічного виробництва є низький рівень конкурентоспроможності продукції, унаслідок чого основні споживачі українських високотехнологічних товарів – група країн СНД, а основний ринок збуту ключових українських ВТТ – ринок РФ. Враховуючи поточну геополітичну ситуацію, можна спрогнозувати подальше скорочення частки ВТТ у структурі товарного експорту, оскільки ринок РФ переорієнтовується на внутрішній попит та імпорт аналогів українських ВТТ з інших країн.

Для європейських та американських інвесторів найпривабливіші напрями зараз це сільське господарство та енергетика, особливо, альтернативна. Також інвесторів цікавлять агро- та ІТ сектори.

Наразі Україна має можливості використати імплементацію положень Угоди для технологічної модернізації і наблизитися у своєму розвитку до загальносвітових тенденцій» *(Щегель С. Перспективи науково-технологічного розвитку України в контексті Угоди про асоціацію з ЄС // Економіст (<http://ua-ekonomist.com/10893-perspektivi-naukovo-tehnologchnogo-rozvitku-ukrayini-v-kontekst-ugodi-pro-asocacyu-z-yes.html>). – 2015. – 20.11).*